

УДК: 371.134(477)+378(71)

ВІКТОРІЯ ПАВЛЮК, кандидат педагогічних наук, доцент
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, МОН України
Адреса: вул. Садова, 2, Умань, 20300, Україна
E-mail: vika.pavlyuk.83@mail.ru

ГАЛИНА ІВАНЧУК, кандидат педагогічних наук, доцент
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, МОН України
Адреса: вул. Садова, 2, Умань, 20300, Україна
E-mail: ivanchck@meta.ua

ОСОБЛИВОСТІ КОНСТРУЮВАННЯ ЗМІСТУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ У СИСТЕМІ БАГАТОРІВНЕВОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В КАНАДІ

АНОТАЦІЯ

У статті розглядаються особливості конструювання змісту професійної підготовки майбутнього вчителя в Канаді у системі багаторівневої педагогічної освіти. Серед основних особливостей змісту професійної підготовки канадських вчителів виокремлено: стандартизацію змісту багаторівневої педагогічної освіти; спрямованість канадської багаторівневої педагогічної освіти на розвиток професіоналізму майбутніх учителів; встановлення оптимального науково зумовленого балансу між дисциплінами різних циклів, теоретичними та практичними блоками (модулями); міждисциплінарний принцип підготовки канадських педагогів. Акцентовано увагу на методах навчання, зорієнтованих на здобуття професійної підготовки майбутніх канадських учителів, зокрема виділено методи підготовки до практичної діяльності та методи розвитку творчого мислення. На підставі аналізу наукових і довідниково-енциклопедичних джерел зроблено висновок, що зміни в канадському суспільстві в кінці ХХ – на початку ХХІ ст. зумовили нові вимоги до діяльності й обов'язків учителів, які викладені в стандартах оцінки якості професійної діяльності вчителя. Визначено, що розвиток канадської системи педагогічної освіти в умовах багаторівневості відбувається з орієнтацією на підготовку вчителя, який буде конкурентоспроможним на ринку праці.

Ключові слова: підготовка майбутніх учителів, система багаторівневої педагогічної освіти, навчальний метод, зміст навчальних програм, планування навчального процесу, стандартоорієнтовані реформи.

ВСТУП

На сьогодні вища педагогічна освіта в Канаді надається тільки в університетах, і тому знання сутності функціонування сучасних канадських університетів та організації навчального процесу в них зробить більш глибоким розуміння багаторівневої педагогічної освіти у цій країні [6, с. 31]. При багаторівневій системі організації вищої освіти в Канаді університети функціонують не лише як навчально-освітні, а і як науково-дослідницькі центри. У зв'язку з цим канадські вищі навчальні заклади є досить популярними серед студентської молоді різних країн.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Мета статті полягає в аналізі особливостей змістової підготовки майбутніх учителів у системі багаторівневої педагогічної освіти в Канаді.

ТЕОРЕТИЧНА ОСНОВА ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Теоретичну основу становлять наукові праці вітчизняних і зарубіжних дослідників із проблеми багаторівневої педагогічної освіти та довідниково-енциклопедичні джерела з проблеми дослідження (дані міністерства статистики Канади, законодавчі акти провінційних департаментів освіти, інформаційні документи асоціації канадських університетів та коледжів (I'AUCC)).

До методів дослідження включено: узагальнення й осмислення існуючих наукових підходів до визначення ключових понять проблеми; вивчення, аналіз, синтез та порівняння особливостей розвитку систем багаторівневої педагогічної освіти в Канаді.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Характерною тенденцією розвитку канадської багаторівневої педагогічної освіти на кінець ХХ ст. стало те, що на основі зазначених у структурі теоретичних знань, якими повинен володіти вчитель-майстер, уряд із питань освіти розробляє стандарти майстерного викладання, тобто впроваджує теорію в практику. На базі цих стандартів кожен університет складає свої навчальні програми для різних ступенів: бакалавра, магістра і доктора.

Таким чином, структурування змісту вищої педагогічної освіти в Канаді спрямовується на підготовку вчителя-професіонала і здійснюється на науковому підґрунті, забезпечується використанням надбань філософії освіти, конкретизацією предметної суті педагогічної науки, розкриттям особливостей навчально-освітнього процесу в школі, коледжі, університеті та специфікою вивчення предметів з окремих галузей освіти.

Підтвердженням цієї позиції є результати дослідження Н. Мукан. Згідно з ними зміст канадської педагогічної освіти (з відповідних спеціальностей для різних освітньо-кваліфікаційних рівнів) визначається галузевими стандартами професійної педагогічної освіти та стандартами вищої освіти Канади і, виходячи з їх особливостей, передбачає фундаментальну, психолого-педагогічну, методичну, інформаційно-технологічну, практичну і соціально-гуманітарну підготовку педагогічних і науково-педагогічних працівників [4, с. 120].

Сьогодні в більшості канадських ВНЗ для підготовки майбутніх учителів використовуються здебільшого педагогічні навчальні програми двох типів: одночасна (concurrent) та послідовна (consecutive) [5]. Причому ефективність академічних програм педагогічної освіти Канади залежить від їхнього навчального змісту, а також застосування моделі освіти, яка базується на системних міжпредметних зв'язках.

При формуванні змісту багаторівневої підготовки майбутніх учителів спостерігається характерне посилення тенденції до встановлення оптимального науково зумовленого балансу між дисциплінами різних циклів, теоретичними та практичними блоками (модулями). Намагання наблизити зміст навчальних програм до вимог педагогічної практики і тенденція до інтеграції знань сприяли посиленню міждисциплінарного принципу підготовки канадських педагогів. Такий підхід знайшов своє відображення в загальнонауковому блоці (модулі) навчальних програм, де головний акцент ставиться на гуманітарних і соціокультурних аспектах вищої педагогічної освіти.

Спрямованість канадської багаторівневої педагогічної освіти на розвиток професіоналізму майбутніх учителів нерозривно пов'язана з принципами диференціації та індивідуалізації (персоналізації – personal system instruction) навчання.

Відповідно до цих принципів структура навчальних курсів підготовки майбутніх учителів складається з трьох основних різновидів: 1. Академічні або самостійні курси

(discrete courses); 2. Інтегровані курси (integrated courses) – це міждисциплінарні курси;
3. Навчальні модулі (instructional modules) [3].

Традиційно студент педагогічного університету має опанувати такі академічні курси: розвиток дітей; вмиле поведження в класі; навчання дітей з особливими здібностями; освітнє адміністрування; методика викладання різних предметів, які вивчаються в загальноосвітніх навчальних закладах; теорія навчання; філософія педагогіки.

Зазначимо, що навчальний процес у ВНЗ з педагогічного профілю, як і в інших закладах вищої освіти в Канаді є індивідуально регульованим: студентам надано право обирати індивідуальні навчальні програми на основі селекції запропонованих професійних модульних курсів під особисті професійні потреби. Перелік запропонованих для вибору курсів щороку друкується в університетських довідниках [6].

Загалом, зміст навчальних програм, які передбачають підготовку майбутніх канадських учителів за різними освітньо-кваліфікаційними рівнями, розкриває важливі питання, які відбивають сучасний стан освіти і майбутні перспективи її розвитку: вони орієнтовані на методику роботи з неординарними, обдарованими дітьми та дітьми, що мають відхилення від норми; у програмах представлені також проблеми полікультурної освіти, проблеми викладання в сільських і міських школах та інші питання, які майже не розглядаються у процесі підготовки майбутніх учителів в Україні.

Професійна підготовка майбутніх фахівців із вищою освітою потребує ефективного новаторського застосування певних форм і методів навчально-педагогічної діяльності, що великою мірою і зреалізовується у системі вищої педагогічної освіти Канади. Розвиток багаторівневої педагогічної освіти детермінував створення оновленої методики навчання [1].

Ключовим моментом при виборі методів є необхідність забезпечення мотивації до навчання, що потребує врахування психологічних особливостей студента.

Щодо традиційних методів навчання, то переважаючими методами навчання, зорієнтованими на здобуття професійної підготовки майбутніх канадських учителів, стали:

1. Методи підготовки до практичної діяльності (спостереження за роботою фахівців, аналіз реальних і модельних ситуацій, різні види моделювання, практика).

2. Методи розвитку творчого мислення (самостійне перенесення знань і вмінь у нову навчальну ситуацію; вміння бачити нові проблеми; ознайомлення зі структурою об'єкта, який вивчається, прийняття альтернативних рішень, вміння комбінувати свої рішення в системі створення нового й оновленого способів навчання).

Розглянемо детальніше специфіку застосування згаданих методів у навчальному процесі ВНЗ Канади.

1. Методи підготовки до практичної діяльності.

Спостереження часто використовують у поєднанні із системою методів, пов'язаних з телебаченням, а також як компонент більш складного методу «навчальних епізодів».

Аналіз реальних та модельних ситуацій передбачає застосування методу «навчальних епізодів» та методу «протоколів».

Метод «навчальних епізодів» складається з таких елементів: теоретичний вступ, спостереження за роботою вчителя в класі, самостійне використання методу викладання, аналіз діяльності вчителя і студента.

Метод «протоколів» (супроводжується записом на плівці або описом педагогічно важливої події, яка відбулася) дозволяє підготувати майбутніх учителів під

керівництвом викладача до педагогічно важливих ситуацій ще до зустрічі з ними у практичній діяльності.

Моделювання певних навчальних ситуацій полягає в тому, що практичні заняття супроводжуються показом записаних на плівці ситуацій. Студенту пропонується продемонструвати свої способи розв'язання проблеми. Викладач аналізує відповідь студента, чим певною мірою прогнозує поведінку аудиторії. Після цього демонструються підсумкові фрагменти фільму, які порівнюються з обраними студентом способами розв'язання поставленої у фільмі проблеми. Метою такого практичного заняття є визначення оптимальної поведінки майбутнього вчителя.

Часто використовуються і такі методи моделювання, як рольові та ділові ігри. Одним із найпоширеніших видів рольової гри є метод мікронавчання. З його допомогою майбутні вчителі набувають окремих умінь педагогічної техніки, зокрема таких, як міміка, управління своїми емоціями, увага, спостережливність, техніка мовлення, а також різноманітних дидактичних, організаторських і комунікативних умінь.

Практика у навчальному процесі відіграє визначальну роль у підготовці канадських учителів до самостійного здійснення набутої поведінки, вмінь та навичок професійної діяльності. Однією з найпоширеніших форм організації практики, яка використовується у педагогічних ВНЗ Канади і вважається найбільш ефективною з точки зору наближення навчання до практичних завдань майбутньої роботи, є так зване «коопероване навчання» [1, с. 309]. Підготовка фахівців за кооперованими програмами проводиться шляхом чергування теоретичного навчання з практикою в школі за обраною спеціальністю.

2. Методи розвитку творчого мислення.

Основне завдання *методів розвитку творчого мислення* здебільшого полягає у знятті психологічних бар'єрів, які перешкоджають генеруванню ідей, тобто створенню умов для прояву природних творчих здібностей студентів у звичайних умовах навчання або роботи і стимулювання застосування цих методів у практичній діяльності.

Розвиткові творчого мислення сприяють *проекти, курсові і дипломні роботи*. Всі вони орієнтовані на практику. Проект – це реальний прогноз (рекомендація) того, що треба зробити з точки зору майбутньої професії. Курсова робота передбачає вироблення у студента навичок систематизації інформації з окремого питання педагогічної діяльності. В основу дипломної роботи покладається здійснення наукового дослідження студентом під керівництвом викладача. Науково-педагогічна робота визнається у Канаді як вагомий засіб підвищення творчого потенціалу студентів (майбутніх учителів).

Зміна умов та вимог до діяльності вчителя в контексті трансформації економічних, демографічних, соціальних та культурно-освітніх її детермінант кінця ХХ ст. спричинила розвиток стандартоорієнтованих реформ у системі освіти. Як ми уже зазначали, за розробку стандартів змісту педагогічної освіти в Канаді відповідають департаменти та міністерства освіти провінцій. Найбільш конкретно та чітко, з визначенням вимірюваних вимог до очікуваних результатів стандартів змісту освіти сформульовані в провінціях Альберта, Британська Колумбія та Квебек.

На думку експертів із питань канадської освітньої політики (В. Робсон [8], К. Хепберн [7]), стандарти допомагають значно полегшити процес планування навчального процесу при підготовці вчителів.

Найбільшим досягненням канадської педагогічної освіти стало створення стандартів оцінки якості діяльності вчителя [9, с. 4–7]. З кінця ХХ ст. вони лежать в основі формування змісту навчальних програм бакалавра освіти та магістра освіти.

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження встановлено, що впродовж усієї історії становлення багаторівневої системи педагогічної освіти соціально-історичні умови розвитку педагогічної праці у Канаді були могутніми чинниками її руху на шляху до повноцінної професії. Стрімкі суспільні зміни в кінці ХХ – на початку ХХІ ст. зумовили нові вимоги до діяльності й обов'язків учителів, які викладені в стандартах оцінки якості професійної діяльності вчителя. Визначено, що розвиток канадської системи педагогічної освіти в умовах багаторівневості відбувається з орієнтацією на підготовку вчителя, який буде конкурентоспроможним на ринку праці. Канада ХХ ст. стала потребувати вчителя, який здатен швидко і гнучко реагувати на зміни в структурі системи освіти та суспільному житті. Перед канадською системою педагогічної освіти на початок ХХІ ст. постало нагальне завдання впроваджувати інноваційні освітні зміни, спричинені трансформаціями в суспільстві.

Перспективи подальших досліджень у галузі багаторівневої системи педагогічної освіти вбачаємо у вивченні питання інноваційних навчальних форм і методів організації професійної підготовки на кожному освітньому рівні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Видишко Н. В. Педагогічна зорієнтованість вищої освіти в Канаді / Н. В. Видишко // Наукові записки. – Вінниця, 2007. – № 21. – С. 307–310.
2. Карпинська Л. О. Формування професійної майстерності майбутніх учителів у системі вищої педагогічної освіти Канади: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Карпинська Лілія Олександрівна. – Одеса, 2005. – 194 с.
3. Келли Дж. Образование в Канаде : современное состояние и тенденции развития / Дж. Келли, Р. Данко, Е. Корзинский // Педагогика. – 2000. – № 1. – С. 93–100.
4. Муқан Н. В. Система професійної підготовки майбутніх учителів загальноосвітніх шкіл в університетах Канади / Н. В. Муқан / Національний ун-т «Львівська політехніка». – Л. : НУ «Львівська політехніка», 2006. – 140 с.
5. Dennison J. D. University college – The Canadian Encyclopedia. Historical Foundation of Canada. – [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://www.thecanadian-encyclopedia.com/index.cfm?PgNm=TCE&Params=A1ARTA0010058>.
6. Document d'information de l'AUCC : Les repercussions du Processus de Bologne pour les universités canadiennes. Avril 2008 [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://www.aucc.ca>.
7. Hepburn C. R. Fraser Institute. Can the Market Save Our Soul? / C. R. Hepburn. – Vancouver BC (Canada) : The Fraser Institute, 2001. – 325 p.
8. Robson W. Learning from Success: What Americans Can Learn from School Choice in Canada / W. Robson, C. R. Hepburn. – Indianapolis, Vancouver : Milton & Rose Friedman Foundation and The Fraser Institute, 2002. – 46 p.
9. Teacher Performance Appraisal Manual and Approved Forms and Guidelines. – Toronto (Canada) : Queen's Printer for Ontario, 2002. – 77 p.